

ABD'de laiklik tartışması

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Laiklik sadece bizim sorunumuz değil. Burada, ABD'de bu sorun yaşanıyor. Olay şu...

Bundan iki yıl önce Alabama, Montgomery'de, başyargıç Roy Moore, 'ABD yasalarının temel dayanağı Yahudi Hıristiyan kültürüdür' diyerek üstünde Musa'nın 10 Emri'nin yazılı bulunduğu 10 tonluk bir abideyi getirip Alabama Temyiz Mahkemesi'nin önüne diktiriyor. Federal Mahkeme yargıca bu yazıtı oradan kaldırması gerektiğini bildiriyor. Karşılıklı davalara başlanıyor. Yargıç kaybediyor. Kendisine geçtiğimiz 20 Ağustos'a kadar mühlet veriyor. Gerekçe, dinle devletin ayrılığı ilkesi.

Yargıç kaldırmamakta direniyor. Bir üst mahkemeye gidiyor. O mahkeme de yetkisizlik kararı çıkarıyor. Hâkim gene direniyor. Bunun üzerine Başkan Bush bir uzlaşma mahkemesi oluşturmak üzere oraya 'muhafazakâr' bir savcı tayin ediyor. Yapılan yeni duruşma sonucunda kararlar haklı bulunduğu gibi, yargıç, Federal Mahkeme kararlarına direndiğinden önceki hafta oybirliğiyle görevden alındı. Anıt da geçen hafta yerinden kaldırıldı.

Hâkim şimdi Anayasa Mahkemesi'ne gitmeye hazırlanıyor. Fakat bütün uzamanlar söz birliği ediyor ve oradan da kararın aleyhine çıkacağına belirtiyor.

Anıtın yerinden sökülmesi büyük bir olay oldu. Bölgedeki taşıyıcı firmaların hiçbirisi cesaret edemeyince Georgia'dan gelen bir firma taşıma işini gerçekleştirdi. ('Derin Güney' denilen bu bölge, ABD'nin en tutucu bölgesi. Zaten bölgedeki kentlerin önemli bir bölümü 'İncil Kuşağı' adı verilen ve mesela hiçbir yerde içki servisinin yapılmadığı, sadece belli yerlerde içkinin satıldığı ve ancak evde içilebileceği kesimi oluşturuyor.) Mahkemenin çevresindeki protesto günlerdir sürüyor. Tepkinin başını Hıristiyan Savunma Birliği ve din adamları çekiyor. Buna mukabil Kilise ve Devletin Ayrışması İçin Birleşik Amerikalılar Derneği gibi sivil kuruluşlar da mahkemelerde ya yargıç aleyhine dava açıyor ya da açılan davalara müdahil olarak katılıyor.

Hakim Roy, daha önce de odasında duvara 10 Emir'i asmış. Gene kaldırması istenmiş. O da, 'dekorasyon' maksadıyla oraya koyduğunu söyleyince ilgili mahkeme çerçevesi 10 Emir'in yerinde kalmasında sakınca bulmamış. ABD'de yargıçlar buldukları yere seçimle geldiklerinden, daha sonra şimdi görevden alındığı mahkeme başkanlığı için girdiği seçimi kolaylıkla kazanmış.

Din yanlıları ise bu işin burada kapanmayacağını belirtiyor. Mesela, taşıma işini gerçekleştiren firmanın bütün Amerika'da 'lanetlenmesi' için çağrıda bulunuyor. Bölgeye Amerika'nın her yerinden insanların gelip protestolarda bulunmasını istiyor.

Bütün bunlar insana birçok şey düşündürüyor.

ABD'yi biraz bilenler bu ülkede dinin oynadığı büyük rolü de bilir. Hatta denebilir ki, ABD'nin sivil toplumsal yapısı ve gene bu ülkede devletin hemen hemen hiçbir şey ifade etmesi karşısında bütün toplumsal örgütlenmeyi ve dayanışmayı din, dinsel birlik sağlar. Hatta ortalama bir Amerikalı için dinsiz veya inançsız olmak anlaşılabilir ve ürkütücü bir şeydir. Bütün resmi oturumlar duayla başlar. Paranın üstündeki yazı herkesin malumudur.

Fakat dinin bütün bu belirginliği beri yanda şiddetli bir sekülerizmin ve dinsel anlamda bir sivillik bu ülkedeki varlığını ne gölgeler ne örter. O nedenle şimdi sivil kesimin net bir biçimde kazandığı bu tartışma herkesin ilgisini çekiyor.

Dinselliğin gitgide ağırlık kazandığı bu ülkede bu tartışma yeni tartışmaları ateşler mi, göreceğiz. Yalnız şurası muhakkak ki, Türkiye'nin hiç bilmediği ABD sekülerizmini dikkatle incelemesinde sonsuz yarar var!